

KRVAVEČE RANE

Bilo je že proti jutru, ko se je Jernač prebudil. Zdrznil se je kot iz strašnih sanj in preplašen pogledal okrog sebe. Zamolkla, zlogolka bolečina mu je ko s svedrom vrtala v srce. Oglasila se mu je bila že prejšnjega dne. Bolj rahlo že davnaj prej. Od spanja je bil še tako omotičen, da se v tistem trenutku ni mogel jasno zavedeti njenega vzroka.

Zavedel se je le, da leži v izbi. Na peči. Že pol leta, odkar mu je bila žena zbolela, ni legel v posteljo. Ko napol pijan je gosto mežikal v začrneli strop. Na dušo mu je legel občutek, da se nekaj temnega, nejasnega podira nanj in ga bo že v naslednjem trenutku pokopalo.

Zastokal je in sedel. »O, ti moj Bog!« Zagledal se je v majhna, s križi zamrežena okna. V šipah je trepetal blede odtenek prve jutranje svetlobe. Že je sinila zora. Dan, a on se še ni spočil. Utrujenost mu je še vedno ko svinec ležala v udih. Imel je občutek, kakor da so ga bili zvezali in do nezavesti pretepli.

Izenada je mrak in tišino pretrgal kratek jek. Odprl je usta in posluhnil. Na steni je vzdihovala ura zdaj tiše, zdaj glasneje. Zdela se je živa, z neznansko težo na duši. In Jernaču je bilo, kakor da ji z istimi bolestinimi udarci odgovarja njegovo srce.

Okrog hiše je pihal jesenski veter. Trgal je listje, ki je že odpadalo in ga je nosil na šipe. Biló je, kakor da se jih dotikajo peroti rjavih ptičev. Šumenje je bilo podobno pretrganemu, plahemu šepetanju. Veje so se teple, se zapletale druga v drugo in se znova trgale. Jesen je bila topla, le zavijanje je budilo občutek mraza.

Jernača je streslo. Podrsal je z okorno roko po peči. »Zakaj Tinica ni zakurila?« Pa saj je vse eno.

Vse eno? Da, da. V tistem trenutku so se mu vsi dogodki posebno jasno prebudili v zavest. Vse eno! Ti dve besedi je sam pri sebi ponavljal že več dni. Bili sta krivi, da ni nagraabil listja za zimo ko druga leta. Sadovnjak je bil listja poln, kot da je pokrit z rjavo preprogo. Tudi drv ni pripravil. Tnala je bila skoraj prazna. Na nji je ležalo le nekaj vej, ki jih je sproti drobil...

Vzrok zamolke bolečine, ki mu je žgala srce, mu je postal jasen, ko da mu leži na dlani.

Ta noč je bila zadnja, ki jo je prestal pod to streho.

Še danes se bo vršila dražba. Jernačev dom na griču bodo razsekali na kose in jih izklicali za majhno ceno. Zvečer bo morda že kdo drugi dihal med temi stenami. In če ne že zvečer, čez nekaj dni. Da, da!

Ne, saj to ni bilo novo. Saj to je vedel že od poletja — dà, od pomladi. In vse se je tako izvršilo, da zanj prav za prav ni nikaka

sramota. Že ves se je bil pripravil na to. Ne samo, da se je bil sprijaznil s to mislijo, celo upijanil se je bil z njo, da bi ga nič več ne bolela.

A prav poslednje dni se je rodilo v njem nekaj, kar mu je pripravljalo še telesno bolečino. Naj se je še tako upiral, naj se je delal trdega, tistega se ni mogel znebiti. Biló je ko studenec krvi, ki mu vre prav iz srčnih korenin. Prebujalo mu je spomine, porajalo mu je temne slike bodočih dni.

Zamahnil je z roko, kakor da mu je legla pajčevina čez obraz. Znova je vzdihnil in legel po peči. Ah, ah!

Odganjal je misli. Spati, spati. Toda komaj je zaprl oči, je spoznal, da spanja ne bo več. Postal je tako buden, da so mu zenice ko razbeljeni žebli prodirale še skozi veke. Šlišal je vsak najmanjši šum.

Še skozi tikanje ure, skozi šum vetra je razločil dihanje spečega človeka Kdo? Spomnil se je.

Na klopi za mizo je spal Lojze. Prejšnjega večera je prišel zelo pozno domov, ko so bili drugi že legli. V poluspanju ga je slišal. Da, on ve, kje je bil. Ali je kaj opravil?

Misli, misli. Ko kamen v tolmunu je tonil v njih.

Misli na preteklost so mu bile muka, ki jo je komaj tisto noč spoznal. Nikoli v svojem življenju se ni oziral na dni, ki jih je že preživel. Ni sanjaril. Vsako stvar je imenoval s pravim imenom. »Včeraj« mu je bil brez pomena, »danes« ga je grizel v dušo. Misliti je moral na »jutri«, samo na »jutri«. Na to, kako se bo pretolkel skozi življenje.

Tedaj pa se je znašel na razpotju. Zaman bi bilo skrbeti za jutri. Nekoč mu je rekel oče: »Da imaš le toliko zemlje, da se z eno nogo opreš, pa se lahko poženeš kvišku.« Zdaj ni imel več toliko zemlje, da bi se z nogo oprl. Bil je brez moči kot otrok.

Da bi le drobne bolečine v srcu ne bilo!

»O«, mu je prišlo iz globočine duše.

V ustih se mu je nabrala grenka slina, še v grlu ga je peklo. Kje ima tobak? Spomnil se je, da ga nima več. Pa se je vendar dvignil na komolce in preiskal žepe, v jopiču, ki ga je imel pod glavo. Našel je le nekaj s prahom pomešanih drobtinic, ki jih je vrgel v usta. Okus je bil zoprn. Biló je, kakor da z ostanki tobaka prežvekuje vse svoje življenje.

»Če imaš le toliko zemlje...« Edine očetove besede, ki si jih je zapomnil od prve do zadnje. Dà, saj je imel zemlje, da se je lahko oprl z obema nogama, a je vendar težko ril dalje. Da, dokler je še živel oče. Še ga je videl: velik, nekoliko sključen hodi po delu. Če se je zagrizel v kako stvar, ni popustil ko kušcar. Vsako leto je hodil med drvarje, vračal se je le za nekaj mesecev. A mati in oba sina — on in Miha — so ostajali doma. Ubadali so se v zemljo, redili dve kravi, včasih tudi prešiča. Njiv so imeli malo. Premalo, da bi od tega živeli. Če bi ne bilo očeta in rumunskih gozdov, bi bili stradali. Pre-

teklo je leto za letom. Pa je vzel oče njega, Toneta, s seboj v svet. Čez dve leti tudi Miho. Nosila sta drvarjem vode, dokler se nista priučila žagi in sekiri. Pa jima je rekel nekoč oče: »No, zdaj pa poizkusita sama.« In sta poizkusila. Oče je ostal doma, tožil je za bolečino v prsih. Pred letom ga je bilo stisnilo posekano drevo. Ko sta se neke zime brata vrnila, sta našla mater samo. S tem je bilo konec Tonetove mladosti. Dogodki so se vrstili drug za drugim, si podajali roke kot pri plesu. Ženitev, materina bolezen in smrt. Miha se je odtrgal od hiše in se oženil na gostijo. Da mu je izplačal delež, se je moral zadolžiti. Otroci so prihajali drug za drugim. Nekateri so pomrli, pet jih je ostalo. Mica ni mogla vsega zmagovati sama. Tone je ostajal doma. Živeli so od tega, kar jim je dala zemlja in dnina. Tega je bilo malo. Hrbet se je krivil od jutra do večera, v dušo je legala mrka nejevolja. Bratu je bilo laže. Ni bil navezan na hišo in na zemljo. Vsako leto je hodil v svet, postavil si je bajto. Bila je majhna, a zidana, lična ko škatlica. Tonetova hiša je bila lesena. No, danes ta dan tudi Mihu gre trda. Pa komu danes ne gre trda? Njemu je šlo vse življenje še stokrat trše. Ko so mu otroci nekoliko odrasli, bi bil lahko šel v svet. Pa so mu delo in pomanjkanje tako sključili hrbtenico in oleseneli ude, da bi se bil razjokal. Osivel je in se postaral, preden se je tega zavedel. »Pojdejo pa fantje,« se je tolažil. Globoko v duši mu je tičal trn, imel je občutek, da mu je življenje storilo krivico. Napravilo ga je trdnega. Tajil je vsako nežnejše čuvstvo, četudi se je kdaj porodilo v njem.

Le tiste dni ga ni mogel več tajiti.

Prekleta misel, ki ga je pekla ko žerjavica... Dvignil se je in napeto poslušnil. Zdelo se mu je, da je zaslišal klic. Morda Lojze stoka v sanjah? Žena?

Hotel je spet leči, a ga je bridko zaskrbelo. Do žene nikoli ni gojil nežnosti. To mu je bilo tako tuje ko razmišljanje in dolge molitve. Tudi nežen biti ni znal. In zdaj? Biló mu je, kakor da mu je nekaj oklenilo srce in mu ga vsega izželo in zmeščalo.

Ali je to še on? Stresnil se je, kakor da se zgraža nad svojo lastno podobo.

Podrsal se je s peči na klop. V temi ni mogel najti šolnov, da bi si jih nataknil. Bos je stopical do kamre in odprl vrata. Pogledal je v ozek prostor z dvema oknom, s posteljo in skrinjo. Na polici v kotu se je pod podobo Matere božje kadila brlevka. Po stenah se je razlivala pajčevina medle svetlobe. Nekaj je je padalo tudi na obraz bolnice. Bil je bled, podolgovat, izsušen. Okrog ust in oči so ji ležale sence. Ni se zganila, še dihanja ni bilo čuti.

Ali spi? Ne bi je hotel buditi.

»Ali ne ležiš, Tone?« se je oglasila.

»Saj sem spal.«

Od čudne nežnosti mu je zadrhtel glas.

»Ne spiš,« je težko govorila. »Saj te slišim, da ves čas vzdihuješ.«

Vzdihuje? Ona ga sliši? Postalo mu je sitno. Ne, ni maral kazati svojih čuvstev. Dà, res, v svojem življenju nikoli ni vzdihoval. Klel je, a vzdihoval ni. Zato se Mica vznemirja.

O tem ni maral govoriti. Pomračil se je.

»Ali česa potrebuješ?« jo je vprašal s tršim glasom kot prej. »Če želiš, ti skuham.«

»Bo že Tinica, ko vstane. Pa lezi!«

»Bom že.«

Umaknil se je v izbo in sedel na klop k peči. Položil je roke na kolena in nekaj časa topo strmел pred se.

V oknih se je že svetilo. Delal se je dan. Skozi zamazane šipe je bilo videti veje dreves ko črne čipkaste vzorce na sivem nebu. Obrisi hleva. Daleč tam zadaj temno pogorje, ki se je vleklo proti jugu. V izbi je bilo že razločiti posamezne predmete, ki so vstajali iz mraka. Na klopi je ležalo Lojzetovo zleknjeno telo. Enakomerno podrhtavajoča sapa.

Preden je bilo jasno razločiti podobe na steni, se je telo na klopi stresnilo in se dvignilo.

Lojze si je segel z roko na neprespani obraz, kot da trže z njega ostanek zaspanca. Pogledal je začudeno, kakor da je nevede zašel v nepoznan kraj. Okroglo glavo so mu obraščali kodrasti, skuštrani lasje. Strmel je v očeta, kakor da se čudi: kdo je starec s sivimi zalisci in vdrtimi lici?

»Ali imaš kaj tobaka?«

Lojze je segel v žep in mu vrgel zavitek. Oče ga je ujel, basal pipo in gledal sina, ki mu je telo od trudnosti lezlo na mizo. Pričakoval je besede. Ni je bilo.

»Sinoči si dolgo hodil,« si je prižigal pipo.

Sin je vedel, kam to meri. Za trenutek se je ozrl skozi okno.

»Nič nisem opravil,« je spregovoril po premolku. »So že oddali... Saj nas bodo še pustili v hiši.«

Jernač je srdito vrgel ogorek vžigalice po tleh.

Ne, tega ne. Da bi v lastni hiši gostoval, če tudi le za minuto... Če bi žena ne bila bolna, bi bilo laže. Da se je moral šele včeraj spomniti na bajto, ki so jo v sosedni vasi oddajali v najem. Bajto in svet. Pa so mu jo vzeli pred nosom.

Obšla ga je razburjenost, da je spuščal vedno gostejše oblake dima pod strop. Ne, v tej hiši niti trenutka več... Sin je znova legel po klopi. Počakal ga je, da je zaspal. Nato se je stokaje obul, si oblekel jopič in vzел klobuk s klina.

Stoje pred hišo se je ozrl.

Bilo je že svetlo. Drevesa so se jasno risala na rjavem ozadju. Le v nasprotnem hribu so bile zaseke in drevesa še medlo zastrta. Veter je ponehal. Preko neba so ležali kosmičasti oblaki. Le vzhod je bil na gosto zastrt.

Stokrat, tisočkrat je Jernač stal na tistem mestu in se razgledoval za vremenom. Danes ta dan se mu je zemlja zdela drugačna kot kdaj prej... Vseokrog so se na širokem podnožju vlekla gorska kolena, kolki, rebri, a na njih raztreseni domovi skriti med drevjem. In nad njimi do vrha hriba gozdovi in senožeti. Kadarkoli je šel v Smrečje k maši, je z nasprotnega hriba najrazločneje videl svoj grič. In vrt in hišo. Od daleč je bila ta zemlja kmetija. Srce mu je zaigralo.

Ob tem spominu je pogledal v tla, kakor da se nečesa sramuje.

Pred seboj je zagledal parobek. Tu je stala tepka, je pomislil. Ko se je bil njegov ded priženil k hiši, jo je bil zasadil. Že dolgo let je od tega. Bila se je tako razbohotila, da je iztezala veje čez vso streho. Rasla je v tri vrhove. Nekoč je bil kot deček padel z nje in si izvil nogo. Strela je udarila v njo. Vihar ji je odlomil krajni vrh. In še enega. V duplu so se naselili sršeni. Izžgali so jih z gorečo slamo. Takrat bi jim bila skoraj zgorela hiša. Tepka z enim vrhom je stala ko invalid, ni več rodila. Ni se mogel odločiti, da bi jo požagal. Šele tiste pomladi, ko je bila usoda hiše že zapečaten, je padla... Bila je ko steber rodu, ni je več.

Počasi se je zganil in stopil na klanec. Hodil je tiho, kot da gre za tatvino. Ozrl se je proti sosedu. Izmed drevja je gledala hiša z rdečimi okni. Ljudje so še spali. Korito, iz žleba je curljala voda. Nad studentcem se je širil gozd, med drevesi je še ležal mrak.

Jernač se je izognil poti, ki je vodila mimo hiš. Ni maral koga srečati. Zavil je na stezo. Ob strani so stale sive skale in velike bukve, ki so iztezale veje na pot. Po tleh so se vlekly korenine ko rjave kače. Noge so mu šumele v listju. V vrhovih je zdaj pa zdaj zastokalo.

Prišel je do znamenja in se je prekrizal.

Obletavale so ga misli, ki so mu bile pijane ko hoja.

Na tihem se je jezil, da Lojze nič ni opravil. Prikrajšana bi mu bila ta pot, ki se mu je zdela težka kot da gre beračit... Stresnil je z glavo. Vzel je pipo iz žepa, a je spotoma pozabil, kaj je hotel. Oči so mu obstale na trhljih parobkih. Dà, tu je bila njegova gmajna. Tu je bil posekal les za novo hišo. Že oče jo je hotel zidati. Pri Gričarju so podirali staro poslopje, dali so mu kamenja, ki ga je zložil nad klancem. Tam je ležalo. Oče je umrl, a je naročil materi: »Naj Tone ne pozabi hiše.« Saj ni pozabil. Kadar se je spomnil na očeta, ga je ugriznila tudi misel na hišo. Pa je odlašal od leta do leta. V tistih tesnih časih ni bilo misliti na to. Lesena hiša je stokala v viharju, propuščala mráz in ga opominjala. »Spomladi,« je sklenil. Les je imel, a kdo bo plačal delavce? Prišla je pomlad, poletje, nova jesen in nova zima. In tako leto za letom... Trije fantje: Jože, Lojze in France. Vsi trije so hodili v svet. Kadar so se vrnili, je bila hiša premajhna. Fantje so se smejali, a hčeri — Tinica in Julka — sta godrnjali. Vse leto sta spali v podstrešju, pozimi zmrzovali. Nekoč je rekel Jože, starejši: »To leto bomo zidali.« Oče ga je pogledal —

česa se fant ne lotil! Ni mu branil, le naj poizkusi. Vsi so se uprli pri delu, le malo tuje moči so potrebovali. Res, da fantje niso šli v svet, a hiša je zrasla do jeseni. Ni bila večja kot prejšnja, a bila je zidana, imela je podstrešnico za dekleta. Jože se je od zadovoljnosti potresal, a Jernač se je čutil rahlo osramočenega. On ni zmogel, a Jožetu se je posrečilo. Morda le poguma ni imel... Tedaj mu je bilo, kot da se mu je prvič zasmajalo življenje. S pomočjo sinov se je rešil dolga. Niso delali le zase, odrinili so mu nekateri goldinar. Pa se je nenadoma vse spremenilo. Prišla je vojna, udarila med sinove ko volk med ovce in jih je razpršila. Trije sinovi — vsi trije so šli. Tudi Potokarjev Andrejec, ki je lazil za Tinico in se je zdelo, da ga tudi ona rada vidi. Pa ni preveč žalovala za njim. Že v drugem letu se je poročila z nekim gostačem pri fari. Jernač je zopet ostal sam z ženo in Juliko, ki je bila še dekletce. Fantje so pisali rdeče dopisnice s fronte in iz bolnice, kamor jih je vrgla usoda. Ne, vojna jih ni pohabila. Rane, ki so se jim zasekale v meso, so se jim kmalu zarasle. Le Andrejcu je bilo pokvarilo nogo. Tiste dni se je vse drago prodalo, le Jernač ni imel ničesar prodati, ostal je revež. Pred koncem vojne je umrl Tiničin mož za jetiko, z otrokom se je vrnila v hišo. Vrnili so se tudi sinovi. Le prejšnje življenje se ni hotelo več povrniti. Vse je bilo sprevrženo, ne samo na zunaj, tudi notranje. Jernač je zijal. Z razumom tega ni bilo mogoče razumeti. Še sinove mu je bil svet izmaličil. Govorili so stvari, o katerih se jim prej še sanjalo ni. Kadili so cigarete, se oblačili po gosposko. Pa nemir, kakor da nosijo sršene pod kožo. Jože, v katerega je polagal največ upanja, se je poslovil, od takrat ga ni več videl. Pri vojaki je bil spoznal neko dekle v Banatu, z njo se je oženil. Toliko zemlje da ima, da bi ne menjal z največjim kmetom pri fari. To je dišalo po bahanju, a Jože vendar ni bil širokoustnež. Dà, tudi Lojze je bil pri njem in je vse potrdil. Na svoj delež pri hiši se je kratkomalo požvižgal. Da, da, to je bil cel fant! Če se je Tone le spomnil nanj, so se mu upadla lica razširila v nasmehu. Ko bi bil ostal doma, bi bilo morda danes vse drugače.

Jernaču je bila zlezla glava globoko na prsi. Prekoračil je bil gmajno, stopil s steze na klanec. Nad klancem se je širil sadovnjak z visokimi, starimi drevesi, a pod klancem gozd. Iz mraka so kipela siva bukova debela.

Natlačil si je pipo in jo prižgal.

Skozi oblake dima mu je sijal Jožetov obraz. Eh, ti moj Bog! Pa se mu je nenadoma prikazala druga podoba, ki je bila bridkejša. France! Od treh fantov najmlajši, najnemirnejši. Hoditi v svet, se vračati po enkrat na leto, to bi mu bilo po srcu. Nemogoče. Na svet je bil sedel hudič ko kokoš na jajce in zlegel zlò. Kdor je odšel, se ni več vrnil. Nekateri so odšli v Jugoslavijo, a drugi v Argentino. France si je utepel v glavo Avstralijo. Kdo je že kdaj šel v Avstralijo? Nihče. Pa če si je ta fant kaj zabil v glavo, je bilo vse zastonj.

Zahteval je delež in nekaj posojila. Bila je velika vsota. Vsi so se temu uprli. Nič in nič. Posodil je Gričar. France je odšel. Čez dolge mesece je prišlo pismo, da se mu dobro godi. In nato drugo pismo, ki ni bilo od njegove roke. Bil je že mrtev. Ni bilo mogoče verjeti. In vendar je bila resnica.

Jernač je postal in grenko izpljunil.

Franceta ni bilo več, a dolg je ostal. Čepel mu je za vratom ko ris in mu je pil kri. E, hudič! To so bili udarci, ki ga niso več pustili hladnega. Imel je razločen občutek, da se ne more več rešiti. Postal je brezbrizen. Ko je Julika odšla v mesto, še z očesom ni trenila. Le naj, še ona! Pa se je nekam pogospoščila, da ga je bilo skoraj sram, kadar je prišla na obisk.

Še je stal na klancu. Pipa mu je bila ugasnila. Iztrkal jo je ob palec in jo vtaknil v žep. Solnce je bilo že posijalo na Peči. Zganil se je, koraki so mu zveneče peli na klancu.

Misli ga niso zapustile. Zajedale so se vanj ko rja v železo.

Pet jih je bilo. Zdaj je en sam — Lojze. In Tinica. Pa Tinice ni štel. Če bo hotela ostati pri hiši, se bo morala zgovoriti z Lojzetom. Ker se je bal svaje, ga je to skrbelo. Pa zdaj je ta skrb odpadla, nenadoma se je vse razvozlalo. In za vse... No, Lojze, saj nič ne reče — spočetka se je oklenil hiše in delal ko klop. Pa mu je nenadoma izginil smeh z obraza. Postal je zamišljen, polastila se ga je nejevolja. Še za tobak ni imel, ob nedeljah ga je bilo sram ponošene obleke, dasi je bila še čisto dobra. Dela je dobil le za kak mesec. Ko se je vrnil: »Preveč ljudi.« Ta beseda je zvenela skoraj pregrešno, a je visela nad hišo ko môra. Kako bomo živeli? To vprašanje si je Jernač v svojem življenju stokrat zastavljal, nikoli tako pogosto kot zadnja leta. Dà, če bi jedli samo enkrat na dan. Koprive na mleku, kot so pripovedovali stari ljudje, ki so že ležali v grobu. »Fej!« je izpljunil Lojze. Dà, če bi nosil obleko, ki mu jo je zapustil ded, sedel v zdiču, žvečil sladke koreninice in poslušal novice, ki so jih prenašali berači. Pa on je bil po svetu, oči so mu bile na široko odprte, nekatero knjigo je imel na polici. Tistega dne, ko je našel društvena vrata zaprta in ni bilo več časnika v hišo, je udaril po mizi: »Hudič, pa se učimo lajati!« Jernač tega srda ni razumel. Kaj mu je res toliko do tistega papirja in do spakovanja po odrih? Strah ga je bilo, ko je začel sin hoditi z nahrbtnikom čez mejo, se vračal v noči in skrival v senu, kar je prinesel. Mica je vsako noč, če sina le še ni bilo, natiho prejokala. On pa je bedé srdito žvečil tobak, da se mu je zaletavala slina.

Da, da. Vse to je bilo bridkó, vendar es je nasmehnil. Za trenutek je postal na razpotju, nato je krenil po klancu na levo.

Prišel je do Čufrove hiše. Dolgo poslopje, hiša in hlev, drugo vstric drugega. Pod vrtom je stala pajštva, bila je naslonjena v breg ko počivajoča starka. Streha je kazala gola rebra... Biló je kazno, da že dolgo ni kdo stanoval v nji.

Jernač je postal, kakor da se ne more odločiti. Tedaj se je prikazal izza hiše možak, ki je bil suh ko trlica. Na hrbtu je nosil listnik, a v rokah grablje. Očividno je bil namenjen po steljo.

Tone je zakašljajal.

Čufer se je ozrl in pomežiknil, kot da ga nekaj slepi. Moža sta se pozdravila.

»Po listje?« se je Jernač stežka odhrkal in pogledal po sadovnjaku.

»Hm, da. Zdaj je še čas, dokler je suho vreme. Če bo le držalo.«

»Z luno se lahko sprevrže,« se je Tone ozrl po nebu.

Molk. Jernač si je nabasal pipo in si jo prižgal. Skozi dim je strmel na pajštvo, ki jo je napol zakrivala gola krošnja košate črešnje.

»Pajštva ti stoji prazna,« je izdaval.

Hlinil je mirnost, a je od bridkosti in sramovanja vse drhtelo v njem.

»Prazna. Nekaj ropotije je v njej.«

Jernač je molčal, kakor da je zadeva vredna pomisleka. Glas mu ni hotel iz grla.

»Meni bi jo dal,« je spregovoril. »Za kako zimo.«

Ni ga mogel pogledati v obraz.

Čufer je počakal le toliko, da je izpljunil.

»Kajpak, da ti jo dam. Le streha pušča in očediti jo je treba. Pa to se hitro naredi. Stene so v dobrem stanju, le kaka šipa manjka.«

V Jernaču je dobro zapelo. Neka zveneča pesem v vsej mračni bridkosti. Ni se mogel premagati ne kaj reči, dokler se mu čeljust, ki se je bila čudno vznemirila, ni nehala tresti.

»Kaj ti bom razlagal, saj veš, kako je,« je bil čudno raznežen. »Človeku se vse pripeti.«

»Bog pomagaj!«

Čufer je začel govoriti o drugem, da bi sosedu prikrajšal sramoto in bridkost.

Ko se je Jernač vračal po klancu, mu je bilo laže pri srcu. Še noge so mu bile prožnejše. Šlo je gladkeje kot si je mislil. Dà, Čufer je imel glavo in srce na pravem mestu... Le prav na dnu duše je še ostalo nekaj in ga je grizlo.

Na razpotju je znova postal. Pred njim je stal križ, na njem je bilo razpeto Kristusovo telo. Solnce in dež sta mu izlizala barve, les je že prhnel. Segel je po klobuku in si z njim pokril prsi. Gledal ga je, ki je v svojem trpljenju upiral oči nekam v zemljo. Zdelo se mu je, da imata neke račune med seboj. Res, nekatero nedeljo je bil zgrabil za delo, a pri tem ni občutil grizenja vesti. Nikoli ga ni klel, a ga tudi nikoli ni česa prosil. Poln posvetnih misli je hodil mimo njega ko mimo štora. Le poslednje čase, ko so ga nesreče pogosto obiskovale, je dvignil kdaj pa kdaj srdit pogled proti nebu, a je molčal. Le lani, ko je bil prejel sporočilo o sinovi smrti, so mu bile omahnile roke, čelo je pritisnil na mrzlo steno, nekaj prej ne-

znanega mu je stopilo v srce. Prvič se je rahlo zavedel božje roke. Pa to je bilo samo za trenutek. Že se je izravnal. Je mar delal greh, ko se je mučil in ubijal vse življenje? Se je tako hudo pregrešil, če je otresel sosedovo drobnico ali pobral izgubljeno orodje? In če je pri žganju osleparil gosposko, ki ga je žulila do kosti? In zdaj... zdaj bo izgubil hišo, zemljo, vse, kar je položil vanjo. Za trenutek mu je klonila glava. Morda pa je za tem neka skrivnost, ki je on ne pojmi. Nekaj plahega, skelečega, skrivnostnega mu je ležalo na duši. Dvignil je roko in se trikrat prekrižal.

Pokril se je in odšel zamišljen dalje.

Vežna vrata so zijala na stežaj, pozabil jih je bil zapreti. Znova je sedel k peči in položil roke na kolena. Izba je bila že polna jutranje svetlobe, domači so še vedno spali. Ni se jih upal buditi. Naj le spijo to zadnje jutro.

Prva je vstala Tinica. Vstopila je in se je po poti zapenjala. Podolgovat obraz, rdečica na licih. Lasje so ji v pramenih padali na ramena. Strmo je pogledala očeta.

»Poglej k materi, če česa potrebuje.«

Z leno hojo se je odzibala v kamro. Jernač je gledal za njo. Bila je postavna ženska, nekoliko oglatih kretenj. Pa dedove trme. Če se je zagrizla v kako stvar, je zlepa ni bilo odtrgati. V nekaterih trenutkih se je je skoraj bal. Odkar je mati zbolela, je bila za gospodinjo pri hiši. Gledala je za Andrejcem, ki ga je bila med vojno tako naglo pozabila. A on, se je zdelo, ne more pozabiti njene nezvestobe. Izmikal se ji je ko riba. To jo je delalo razdražljivo. Pa se mu ni nehala nastavlјati. Postalo je že skoraj očitno, tako da se je Jernač na tihem sramoval. Da bi ji katero rekel, se ni upal.

Stopila je iz kamre in povlekla brata za nogo.

»Vrzi kravi klaje, da bom pomolzla.«

Odšla je v vežo in pustila odprta vrata. Lomila je treske in kurila ogenj. Lojze se je pretegnil in uprl v očeta prodirni pogled. Nato si je začel zvijati cigareto.

»Pri Čufru sem dobil pajštvo.«

Fantu so za trenutek zastale roke. Pihnil je dim skozi nos.

»Ali ne bo premajhna?«

Saj zanj mu ni bilo. Še dan, dva — nato pojde. Jože ga je povabil k sebi. Odhod mu je bil lahek, saj ni imel dekleta. Brat je vabil tudi očeta in mater, a je mati prav zdaj zbolela. Z njo je moral ostati tudi oče, čakati, da mu žena ozdravi ali umre. Ta misel je bila bridka — pa zakaj bi resnici ne gledali naravnost v obraz?

»Majhna je,« je oče potišal, »pa se bomo že kako stisnili. Saj tako ne bo za dolgo,« se je plaho ozrl proti kamri. »Za Tinico bo potem že dovolj prostora.«

Na pragu se je prikazala Tinica, oči so se ji pobliskale

»V pajštvo že ne grem,« je zasigala.

»Kam pa pojdeš?« se je oče zavzel. »Tu ostaneš?«

„Kam s kravo?“ je pomislil. „Pri pajštvi je kozjak. Za zdaj že gre, a pozimi. Saj bo zmrznila. Piče ne manjka, vendar jo bo treba prodati...“

Noga mu je srdito zapela ob kamen.

Na tnali je zagledal sekiro. Kdo jo je čez noč pustil pred hišo? Gotovo Slavko, ta falot! Še se je čutil gospodarja. Ko mu je deček priletel pod noge, ga je zgrabil za roko.

»Ti, pob, ali poznaš to? Tu pustiš sekiro, à, da jo kdo odnese?«

Deček ga je presenečen pogledal. Pa so ga v tistem trenutku zanimala druga vprašanja.

»Oče, ali pojdemo res v pajštvo?«

Jernač je zavzet zastrmel v vnuka. Glej ga! Ta edini se veseli. Morda celo težko čaka trenutka... Pomiril se je, a nič ni odgovoril. Pustil je dečka, ki je tekkel k materi v hlev. Sam pa je nesel sekiro v hišo.

Lojze je bil odprl okno. Gledal se je v šipi in si česal lase. Oče ga je samo ošinil s pogledom, nato je stopil v kamro.

V težkih urah je vsakokrat iskal pomoči le pri sebi. Zdaj ga je z neko neumljivo silo vleklo k ženi. Nepremična je ležala na postelji in pokašljevala. V prsih ji je cvililo ko nenamazano kolo.

Sama betežna ga je vendar pogledala s toplo skrbjo. Ta pogled ga je pobožal, vendar ga je stežka prenašal. Ozrl se je po prostoru, kakor da ne ve, kaj naj stori, kaj naj reče. Hotel bi bil povedati nekaj tehtnega, tudi zase tolažilnega, a ni našel besede.

»K Čufru gremo,« je pognal iz sebe.

»Slišala sem,« je dahnila bolnica. In čez trenutek molka: »Kakor je božja volja.«

V njenem glasu je bilo nekaj, kar ga ni moglo potolažiti. Mrko mu je leglo na dušo.

»Saj tam bo tudi dobro,« je jeknil.

»Saj nisem nič rekla.«

Prišlo mu je, da bi se bil nad čim, nad čemerkoli, strašno razihtinil.

»Tinica pravi, da ne pojde nikamor,« so mu zaplale nosnice.

»Moj Bog, saj samo tako reče,« je vzdihnila žena.

In zopet ni bilo jasno, čemu vzdihuje. Radi Tinice? Morda je bila selitev tudi nji težka. Vzdihi so mu legali na dušo ko tramovi. Ah, dà, saj ona je bila že od nekdaj tako zelo občutljiva. Saj je bilo še njemu bridko, dasi do tistega trenutka tega ni mogel javno priznati. Pa zdaj ga je zgrabilo ko s kleščami. Vrag, da mu je beseda tako težko šla z jezika!

»Vidiš, Mica, kako je prišlo,« je začel, a se je skoraj prestrašil lastnega glasu. »Ko sva se vzela, tega nisva mislila, ne?«

Zamahnil je z rokama, kakor da se potaplja v neki črni gmoti. Žene ni pogledal. Pa je čakal njene besede. Mici se je nabiral obraz

v joku, a je molčala. Ni je ganil zmisel besed. A da jih je govoril Tone, ta trdi človek, ji je čudno seglo v srce. Molk.

Jernač se je okrenil in naglo zapustil kamro.

Lojzeta ni bilo več v izbi. V veži je Tinica precejala mleko in ropotala s posodo. Postal je z rokama ob telesu. Kam naj se dene? Ni imelo zmisla, da bi še delal. Toda na nekak način je moral ubiti čas in misli.

Odšel je na tvalo in drobil poslednje veje.

Tinica je sedla pred razbito zrcalo, si česala lase in si spletala kite. Še ob nedeljah si ni s tako skrbnostjo urejevala pričeske. Slavko se je igral z vlasnicami. Tinica se je ozrla po njem.

»Pojdi gledat, če že prihaja teta.«

Deček se je sprožil ko hudiček, že je bil pred hišo. Okobalil je leseno kozo in gledal po pobočju... Dà, Julika je bila pisala, da pride iz mesta. Da bo še enkrat posedela v svoji rojstni hiši in pozdravila brata, preden odide... Klanec se je vil mimo Potokarja, med njivami, se zgubljal v gozdu. Tako je včasih deček po ure in ure čakal mater, dokler se ni prikazala izmed dreves. Ni slišal deda, ki je pometal treske, ne strica, ki je brez miru kolovratil okoli hiše. Tudi ne mater, ki je bila odšla v podstrešnico. Oči je upiral v sivo točko ob gozdu. Iznenada je zaploskal z rokama in zavpil:

»Mati, teta Julka!«

Tinica je skoraj za praznik napravljena stopila pred hišo in pogledala navzdol.

Da, Julika. Nosila je svetlomodro obleko, bila je gologlava pa pozibavala se je v hoji. Ko je prišla do Potokarja, ni krenila na grič, stopila je na stezo, ki je vodila proti bajti pod sivo skalo. K Andrejcu!

Tinica si je segla z roko na lice, rahlo jeknila in se sesedla. Z dlanjo si je podprla brado in z nemim srdom gledala po pobočju... Vsi so vedeli, da Andrejč Tinici izbeguje, a nihče, da je Juliki pisaril v mesto. In da mu je ona odgovorila z eno samo razglednico. Ona je to vedela. In tudi, da se Julka na tihem posmehuje njegovi kruljavi nogi. Dà, Julika je bila visokoleteča. In zdaj? Čemu je najprej šla k Andrejcu?

To ji je bilo ko udarec v srce. Vsa se je sključila in zagrenila, ni mogla odtrgati pogleda od bajte. Z očmi bi bila prodrla stene.

»Tinica, ali ne slišiš, da te kliče mati?«

Zdrznila se je in se dvignila. Brat je stal na pragu. Dà, mati. Takoj. Nehote je mečkala predpasnik. Z odsotnim pogledom je odšla v hišo.

(Dalje)

snujoče domišljije, je šele prva stopnja človeške groze, čeprav se nam prikazuje v zelo težkih podobah. Zato nasproti slabemu človeku stoji tolikrat mučeništvo, zakaj pravo nasprotje zlohotne strasti je vdano trpljenje, svetništvo, ki rešuje svet pred razpadom. Tudi polno prostovoljnih ali naravnih žrtev nam prikazuje Bevk. Poleg neugnane strastnosti mož stoje vdane in molčeče žene, ali narobe možje, ki znajo trpeti in ohranjovati svet.

Kakor Bevku manjka pravega humorja in pozna samo grotesko, t. j. razumsko naravnano fantastično neskladnost, tako ni v njem demonizma, ki raste iz človeških skrajnosti, na velikih osnovah sveta, demonične stvariteljnosti, ki bi sama gibala svet. Zato je pisatelj kljub svojemu razvoju iz aforistične črtice v široko zgodbo ostal pripovednik-obtoževavec človeške slabosti, sovražnik Antikrista, katerega je v strašnem nasprotju s Kristusom naslikal v mučeništvu Friderika de Portis (Človek proti človeku 240—258). Antikrist ne pozna sprave in odrešenja ampak samo pogubo.

Take so vsebinske vrednosti Bevkove fabularnosti, ki kljub oblikovni naglici in neumerjeni domišljiji razodevajo težnjo, krotiti in uravnovati svet. Samo krotiti in uravnovati svet z zgledom, ne pa ga razreševati in osvobajati, razen ako oblikovanje in spoznanje že odrešuje.

FRANCE BEVK

KRVAVEČE RANE

(Nadaljevanje)

Julika je našla Andrejca pred hišo. Bil je oprt na palico, a vzravnana — nihče bi ne sodil, da mu je ena noga trda v kolenu in da šepa. Obraz mu je bil skoraj dekliški, z rdečico na licih. Svetli lasje, modre oči, a brčice ko strešica nad vednim nasmehom na ustnah. Kdo bi mu bil prisodil nad trideset let?

Napravljen je bil v boljšo obleko; zdelo se je, da nekoga pričakuje. Ko je opazil, da mu Julika prihaja naproti, je v začudenju odprl usta in veke. Dà, saj je vedel, da danes ta dan pride. In pravkar je mislil nanjo. Vsa kri mu je udarila v obraz.

Pozdravila ga je po mestno in mu je krepko stisnila roko. Preden je Andrejec utegnil katero ziniti, je dvignila nogo in mu pokazala čevelj.

»Podpetnik se mi je odlomil,« se je zasmejala. »Pribij mi ga; saj tako ne morem hoditi.«

Torej zato je prišla? Andrejec je bil malce razočaran, vendarle mu je bilo dobro. Tistega dne si ničesar ni tako strastno želel, kot da bi z njo govoril na samem. Okrenil se je in odšepal v koč. Pri tem se je trudil, da bi kolikor se dá skrnil svojo napako.

Julika je popihala prah s klopi in sedla. Sezula si je čevelj. Noga ji je bila obuta v svileno nogavico, izpod kratkega krila se ji je videla prav do kolena. Manj se je sramovala ko Andrejec, ki jo je le bežno ošinil s pogledom.

Čeveljček, ki ga je bil spoštljivo vzel v roke, je bil tako majhen, tako pisan, da se ga je bal zmečkati ali umazati. Prihajal je v vedno hujšo zadrego. Momljal je, da so taki podpetniki leseni in da ne ve, če bo prav naredil. No, za danes bo že držalo.

Ko je sedela poleg njega, mu je biló, kakor da se z vsem svojim bistvom odmika nekam daleč proč in mu postaja nedosežna. Roke so se mu tresle, dasi se je na vso moč trudil, da bi bil miren. Komaj se je zavedal, kaj ji je odgovarjal na vesela, nekoliko nagajiva vprašanja.

Da mu je tako prirasla k srcu! Pred vojno, ko je hodil vasovat k Tinici, je bila še prava frkalica. Brglez, ki je venomer žgoled in povsod vtikal svoj kljun. Takrat bi mu še v sanjah ne bilo prišlo v misel, da mu bo kdaj le malo zmešala pamet. Med vojno, ko je doživljal nepozabne ure ponižanja in gorja, se mu je razcevela. Zagledal jo je in mu je biló, kakor da ga je objelo morje dišav in svetlobe. Ne, ni si mogel pritrditi, da je na Tinico popolnoma pozabil. V črni samoti strelskih jarkov mu je prepogosto stala pred očmi. Njene nezvestobe ni mogel pozabiti. Morda bi jo bil pozabil, če bi Julike ne bilo, saj je bil opazil, kako ga je iskala z očmi. Tako pa se mu je srce razklalo na dvoje. Čistejši, toplejši njegov del se je nagibal k dekletu, ki ga je bilo sram pred njo, tako je bila gosposka in prešerna. Tinica mu je ostala v mraku spomina, visela je nekje v skrajnih koncih življenja, na katere ni maral misliti. Julika ga je bila očarala, da se je z njo boril še v sanjah. Vse je poskusil, da bi si jo pridobil. Dà, saj je bila prijazna z njim, smejala se je v njegovi družbi, kot bi stresala orehe, a mu je na dolga pisma odgovorila z eno samo razglednico. To je bilo vse. To je bilo malo. Vendar je čutil, kako se je njegove misli nikoli niso tako strastno oklenile kot tiste dni.

Razglednica — slika na nji ni kazala kakega simbola ljubezni, dasi si je to želel — je bila zataknjena za sveto podobo. Andrejec je opazil, da jo je Julika uzrla in spoznala. Nasmehnila se je s tistim izumetničnim nasmehom meščanov, ki se ni dal razumeti. Kaj misli? Kaj čuti? Kri mu je udarila k srcu.

»Sam si kuhaš in pospravljaš?« ga je vprašala.

Da, sam. Ponudila mu je besedo, lahko bi bil navezal govor, ki mu je bil po srcu, a ga je postalo sram umazanosti in uboštva v koči. Peč, postelja, miza, šara, skoraj gole stene. Prostor je dišal po plesnobi in po postanih jedeh. Še nikoli se ni tega zavedal tako jasno in boleče kot v tistem trenutku. Morda se mu roga. Bilo mu je težko, a moral je govoriti.

»Tudi jaz pojdem na dražbo,« je rekel.

»Tako?« se je prisiljeno začudila, ko da je to ne zanima. »Pa misliš kaj kupiti?«

»Da, če se bo dalo.«

In kakor da se je dekle šele tedaj nečesa zavedelo, se je pomračilo. Dolg premolk. Medtem je bila neznana tesnoba legla na Andrejčevo dušo. Ona je spregovorila, kakor da je že premagala neke temne občutke.

»Le daj! Bolje, da pride v hišo kateri izmed domačih.«

»No, dà. Vašim bi ne dražil.«

»Mendà ne.«

»Saj tudi jaz ne vzamem vsega. Nimam denarja. Hišo bi vzel in kar gre zraven. Vse življenje ne morem gostovati. Ker imam invalidnino in še kak čevelj zašijem, bi se že dalo živeti...«

Nastal je molk. Andrejec se ni upal pogledati dekletu v oči. Podpetnik je bil pribit. Povoščil ga je in ga je likal s cunjjo, da se je ves zibal.

»Našim bo zanaprej težko,« je Julika otožno zategnila. »Posebno, ker je mati zbolela.«

Fant je drhtel, ko ji je podajal čevelj.

»Saj bodo lahko ostali v hiši, če bodo hoteli,« si je obrisal pot s čela in vstal.

Odpsal si je predpasnik in ga je vrgel na klop. Oblekel si je jopič. Dekle si je obuvalo čevelj in gledalo, kot da ga ne razume.

»Pa — kako?«

»No, če pridem za zeta v lastno hišo,« se je ubito zasmejal.

Julika je stopila po izbi in poskusila, če podpetnik drži. Pa ni mislila na to. Rahlo je zaprla veke, zenice so ji bliskale skozi ozko zarezo. Nekaj rahlo zastrtega, nedoumljivega je bilo na njihovem dnu.

»Ponujati se ti ne bo treba,« se je zasmejala. »Tinica je vsa vroča za teboj.«

Andrejec je iz obupa zašepal do peči in tam obstal.

»Ne, ona že ne,« je zagorel. »Ali res še ne razumeš?«

No, ona je razumela. Tudi prej je razumela. Kako tudi ne? Zardela je. To ji je dobro delo. Nič več? Bila je vsa zmedena. V tistem trenutku tega ni pričakovala. Ni si tajila, da ga je včasih rada videla. Ko še ni slutil, da se je Tinica omožila, in ji je še vedno pisaril rdeče dopisnice s fronte. Sprejemala jih je ona, jih brala in pritiskala na prsi. Doraščala je v deklè, bila je navrhana nerazrešenih občutkov; domišljala si je, da je on njen fant. Če bi bila ostala doma, bi se bilo morda njeno čuvstvo razvilo v zrelo ljubezen. Mesto jo je vso zmešalo. Njegovim pismom se je rahlo pomilovaje smehljala, vendar jih je hranila. Ta mala nezvestoba proti človeku, ki ji je v mestu sledil pri vsakem koraku in ji obetal nebesa, je ni pekla. Prav na dnu ji je le spala rahla misel na tega kmetiškega fanta. Toda tako naglo — tako naglo se je bilo nemogoče odločiti.

V zmedi občutkov ji je kri tolkla v sencih, iz razdvojenosti se je zasmejala.

Andrejec si ni znal razlagati tega nenadnega smeha. Ali se mu posmehuje? Nekaj grenkega mu je stopilo v grlo, okrenil se je proti vratom.

»Koliko sem ti dolžna?«

»Nič,« se je zgenil. Predrl jo je očitajoči pogled. »Zakaj mi ne odgovoriš?«

Julika se je prestrašila njegovega spremenjenega obraza. Saj ga ni hotela žaliti.

»Počakaj,« se mu je ljubko nasmehnila. »Ne morem tako naglo. Ti bom že odgovorila.«

Andrejec je bil preveč razburjen, da bi mogel še kaj reči. Poslovila sta se. Julika se je ko svetla prikazen zibala med drevesi. Andrejec je stal na pragu in gledal za njo.

Tinica je vsak hip pritekla pred hišo in se je razgledovala po bregu. Sklenila je bila, da Julike ne bo pozdravila. Skrila se ji bo. Toda ko jo je slednjič zagledala na klancu, je obstala ko vkovana.

Julika ji je z nasmehom na licih prihajala naproti. Začudila se je mrzlemu izrazu v sestrih očeh. Morda jo je razumela.

»Podpetnik se mi je bil odtrgal,« je povedala. »Nesla sem ga k Andrejcu, da mi ga je pribil.«

Tinici se je težak kamen odvalil od srca. Sramovala se je prejšnjega občutka, vendar je sestro ostro pogledala v dno zenic. Ni ji dočela zaupala.

Vzela je zavitek, ki ga je dala Julika zanjo in za sina. Mestni darovi. Oče je dobil tobaka; nekaj tuje si je ogledoval hčer. Pristrčno sta se pozdravila samo z Lojzetom. Po duši in po težnjah sta si bila najbližja. Mati se je tiho razjokala ob njenem prihodu. Potožila ji je, da je vse dni tako strašno zapuščena. To ni bila resnica. Ta občutek je izviral le iz njene bolezn. Gledala jo je ko svetnico, polovica tegobe je izginila z njenih lic.

Jernač je bil stopil v hišo, sedel na klop in žvečil tobak. Postrani se je oziral na uro. Kazalca, ki sta se bližala deveti, sta ga zbadala v srce.

Pred hišo so se začeli nabirati ljudje. Spočetka so se približevali plaho, skoraj sramežljivo. Ko jih je bilo več, so posedli po plotu in kamor je nanoslo in govorili.

Lojze je postopal okoli hiše. Zdaj pa zdaj je spregovoril s katerim izmed sosedov. Da ne bodo mislili, da kuha jezo, dasi mu ni bilo lahkó.

»V hišo bi stopili,« jim je rekel.

Ne, ne. Saj je tu dobro. Pogledali so v tla, kakor da se sramujejo svoje navzočnosti. Še govorili so pod glasom ko pri mrliču.

Dražba je bila takrat še nenavaden dogodek. Le najstarejši ljudje so pomnili eno ali dve. Pravili so, da ta ne bo zadnja. Še nekatera se bo vršila, a v slabših okoliščinah. Dà, tudi za Jernačeve ni bilo baš sladko. Ko so prodajali posestvo, so komaj mislili na to, da bodo morali iz hiše. Ljudje so se ozirali na hišo, ko da je ta dan drugačna ko druge dneve.

Tinici so se molčé čudili, da se je za to priliko tako nafrknila. Pa je bila že od nekdam na eno stran udarjena. Za Juliko je skuhala kave

in jo je nesla v kamro. Pa je ni držalo med stenami. Zdaj pa zdaj je stopila pred hišo, pogledala po ljudeh, proti Andrejčevi koči. In že je zopet izginila.

Jernač je stopil k oknu in pogledal skozi šipe. Umaknil se je. Ni si upal iz izbe, kakor da se prehudó sramuje, da bi se pokazal ljudem. In vendar se jim ni smel skrivati. Kaj porečejo? Izravnal se je. Da bi se iztrgal iz tesnobe, ki ga je oklepala, je šel med ljudi.

Prinesel jim je žganja in se jim je poskusil nasmehniti. Toda nasmeh mu je bil tako trpek, da so ga bolele čeljusti. Veselilo ga je, da so prišli sami domačini. Večina jih je pasla radovednost.

Branili so se žganja, a so ga slednjič vendarle vzeli. »Saj ni ob košnji,« so rekli. Hoteli so reči: »Saj nismo prišli kropit.«

Jernač je razumel. Ozrl se je v veje košate tepke in se je težko odhrkal.

Hodil je od moža do moža in ponujal. Še ženskam. In sam je pil. Pri tem je opazoval vsakega posebej, kakor da ga poslednjič vidi. Gričar z zalisci, ki mu je rasel trebušček, dasi je bil krojač. Ta mu je bil posodil denarja. Vrnil ga mu je z obrestmi vred. Pri srcu sta mu njivici, ki ležita nad gozdom, nedaleč od njegovega sveta. Čemu le tako dobrodušno mežika v solnce in se smehlja? In suhljati Rupar s pegastim obrazom, ki je venomer zbijal šale, kakor da je na ženitovanju. Poleg njega košata žena z rokami nad trebuhom. Škilila sta na senožet. Beloglavi Tinac je govoril in se smejal grmeče pa nikomur ni prikrival, da bi rad imel gozd, ki se je držal njegovega.

Pili so, da, razgovor se ni hotel razvneti. Mrmraje so omenjali, da kaže na zgodnji sneg. Bog ve, če bodo uhiteli steljo in drva. O dražbi pa niti besede razen Tinaca.

Solnce je bilo predrlo oblake, sijalo je v veliki, svetli črti čez po-bočje. Biló je, kakor da je širok pas pomladi objel jesensko pokrajino.

Jernač je obstal s steklenico v rokah in poškilil na nebo. Vsi so že pili. Kaj zdaj? Bil je ko izgubljen.

Po Julikinem odhodu se Andrejec ni genil s praga. Ni vedel, ali naj bi bil žalosten ali vesel. Čakal je strica Šimna iz Grape. Ko ga dolgo ni bilo, mu je postajalo vedno tesneje ob srcu. Slednjič ga je zagledal, ko se je prikazal iz gozda. Spoznal ga je že po široki hoji in po mahajočih rokàh. Že sam pogled nanj mu je dušo zalil s pogumom.

Dà, dà. Šimen si je znal pomagati v življenju. Vse se mu je posrečilo. Denarja je imel ko pečká. Tudi Andrejec ga je bil nekaj prihranil, a ga je posodil bratu, ki je bil v stiski. Ne more mu ga še vrniti. Če ni hotel zavreči načrta, ki si ga je bil tako lepo zamislil, je moral stopiti k stricu. Ta je zmajal z glavo, se praskal za ušesi, a nato je zinil besedo, ki ni bila ptič ne miš. Andrejec ni verjel, da ga bo pustil na cedilu, a vendar ... Zdaj je bil tu.

Šimen je imel prostaško vesel obraz, kot vselej, kadar je bil židane volje.

»Že sem mislil, da Vas ne bo.«

»Če rečem, pridem.«

Andrejec se je zazibal v hoji. Nič trdnega mu ni bil rekel, lisjak, le da ga je mučil. Molčé, zatopljena vsak v svoje misli, sta šla po klanecu. Šimnu so košati brki do ušes rezali obraz v dva dela, male oči so mu zvito mežikale.

»Ali jih bo mnogo na dražbi?«

»Nekaj že. A za hišo se menda nihče ne poganja.«

Šimen se je gromko zasmel.

»Tudi za hišo se boš tepel. Obid bo dražil za svojega falota.«

Andrejec je občutil besede ko udarce po glavi. Obid je bil denaren človek; če se je zagrizel v kako stvar, zlepa ni popustil.

»Če bo cena šla previsoko, bo vrag,« je menil.

Šimen je zaničljivo izpljunil.

»Previsoko?« je bahaško dvignil glavo. »Tudi mi kaj premoremo!« Udaril se je po levi strani prsi, kjer mu je tičala listnica.

Andrejcu je kot ob veseli godbi zaplesala noga. Šimen in Obid si nista bila dobra, to mu je bilo znano. Stric bo rajši trikrat preplačal hišo, kot jo bo prepustil onemu.

»Le nekaj bi ti rad svetoval, ko ti že pomagam.«

Fant je dvignil glavo.

»Sam ne boš zmogel. Oženiti se boš moral...«

Andrejec je pomislil na Juliko. Obšla ga je sladkost, pomešana z bojaznijo in bridkostjo.

»Hišo boš imel, a bo prazna ko lupina. Denarja nič. Dôbi táko, ki bo kaj imela. Saj ni treba, da je prav denar.«

Pogledal ga je z enim očesom, Andrejec je trdo molčal.

»Tinico vzemi. Bomo že tako naredili, da dobi vso premičnino. To je več ko dota.«

Dà, Andrejec je to slutil. Stric je imel navado govoriti tako jasno, da jasneje ni bilo mogoče. Hudiču je rekel hudič, in amen. Fant je gledal v klanec, noga se mu je znova zadevala ob kamenje, da je vidno zaostajal.

»Pa ima otroka,« je vrgel hripavo.

»Saj tudi ti nisi brez napake,« je Šimen neusmiljeno pribil. Ko je zagledal Andrejčev spačeni obraz, je povzel mehkeje: »Šilim te ne, s palico te radi tega ne bom. Sam si boš postlal, sam boš ležal.«

Andrejec se je pomiril. No, če bi mu nazadnje Julika gladko odrekla. Obrisal si je znoj s čela.

»Saj sem že sam mislil podobno,« je izjecljal.

Šimen ga je premeril postrani. Morda govori tako, da bi se mu ne zameril? Rekel pa ni nobene.

»Saj ne zameriš, da smo prišli,« je rekel Šimen Jernaču, ko sta z Andrejcem dospela na grič.

»Bog pomagaj!« je prišlo iz Jernača.

Andrejec se je naslonil na plot in skrival palico. Oziral se je po Juliki. Ni je bilo. Na pragu je stala Tinica. Pogledal jo je le bežno, a je čutil, kako upira vanj oči.

Pogovor se je razpletel. Možje so si ponujali tobaka. Jernač je znova nalival žganja.

»Še dva gresta,« se je oglasil nekdo.

Vsi hkrati so se ozrli na klanec. Prihajal je Obid in njegov sin Klavže,

Možak je imel porasel obraz, dolge roke in noge, ki so se mu zapletale pri hoji. Sin je bil nežen, suhljat razvajenec, malo ali nič podoben očetu. Bila sta iz Smrečja. Ljudje so ju poznali ko slab denar. Posebno fanta. Še napol otrok je bil, ko je odšel k vojakom. Po vojni mu je delo mrzelo, a zapletel se je v vsako žensko krilo. Zmešal je bil glavo neki kmetiški; z očetom sta šla snubit, a so ju že na vratih nagnali. Rajši so imeli pankrta kot takega zeta. Leto pozneje se je spečal z neko bajtarsko, ni je maral vzeti, a mu je oče stopil za vrat. Naj se pokori, če bo hotel živeti. Pa mu je kmalu privlekel ženo in otroka v hišo, ni se dal odgnati.

In zdaj sta bila tu. Vedeli so, kaj to pomeni, zato so ju gledali s krivim pogledom. Ne bo hotel imeti samo hiše. Čemu se pa prej ni spomnil, ko je bilo vse skupaj naprodaj?

Pozdravili so se mrzlo. Jernaču se je tresla roka, ko jima je nalival žganja. Klavže je sedel na plot, bingljajl z nogama in se porogljivo smehljal. Gosti lasje so mu izpod klobuka silili na čelo, kadil je cigareto.

»Že gredo,« se je oglasil Rupar.

Po klancu je prihajala nekaka gospoda. Jernaču je zastala kri v žilah. Nato se je naglo okrenil in odšel v hišo.

»So že tu,« je odprl v kamro.

Julika se je dvignila in odšla.

Jernač je obstal na pragu. Žena ga je gledala z bolnimi očmi. Zdelo se mu je, da ga nekaj vprašuje, kar ji ne gre v besedo. Nasmehnil se ji je in se naslonil na okno. Ob pogledu na gospodo ga je bila obšla strašna tegoba, razganjalo ga je in mu trgalo srce iz korenin. Ljudje, ki so stali pred hišo, so se mu zazdeli sovražni, kakor da vadjajo za njegovo življenje. Strmel je skozi šipe na drugo stran hiše.

Medtem so bili gospodje prišli. Župan se je sukajl ko vrtavka, ni vedel, koga bi prej pozdravil. Lesni trgovec Iskra, z obrazom bivšega žandarja, je stopal ko petelin na gnoju. Rdečelasi Mežgon s poniglavim pogledom mu je bil ves čas pod nogami ko ščene. Ta naj bi dražil, če bi ne bilo tekmecev.

Tolmačila sta župan in Iskra.

»Kje je Jernač?«

»Pravkar je bil tu. Menda je v izbi.«

Jernač je zaslišal bobnenje glasov in korakov. Iztrgal se je iz mrliške tesnobe in se dvignil od okna. Stopil je v izbo in obstal za vrati.

Gospod z velikim nosom se je razgledoval po stenah in zmrdoval. Nesnažno ni bilo, a temno, na mizi so se pasle muhe.

»Tam je bolnica,« je župan pokazal na kamro.

Sklenili so, da ponesejo mizo pred hišo. Jernač se je prepozno spomnil, da bi pomagal. Zunaj je sédel na široko klop, položil roke na kolena, se sključil in čakal. Saj ni bilo nujno, da je poleg. Lahko bi šel v gozd, kamorkoli. Pa je hotel čimprej vedeti, kdo bo sedel na njegovo mesto. Bil je tako reven, tako plah, da si še tobaka ni upal vzeti iz žepa.

Gospodje so posedli za mizo. Klavže si je bil zvil novo cigareto, izpod obrvi je opazoval Juliko, ki je slonela ob drevesu. Poleg nje je stala Tinica in z očmi požirala Andrejca.

Solnce je sijalo naravnost pred hišo. V zraku je potrepetavalo listje in padalo na mizo. Na spisih se je videlo ko rjavi pečati neke skrivne pogodbe.

Polagoma je prišlo nekaj življenja med ljudi.

Gospod z velikim nosom je govoril, župan je malomarno prevajal. Jernač je z muko napenjal ušesa. A besede so se nagajivo izmikale njegovemu razumu ko latinske molitve v cerkvi. S prosečim pogledom se je ozrl po Juliki.

»Gozd,« mu je zaklicala.

Torej za gozd gre? Ozrl se je po Lojzetu. Kje je? Dà, tam je slonel in gledal; tudi on je kadil cigareto. Nobena poteza na obrazu se mu ni zganila... Torej gozd? Jernač ga je v duhu videl pred seboj. Drevesa, drevesa, drevesa. In vsako izmed njih mu je bilo nekdanj, ko da mu je zraslo na srcu. Preden je katerega posekal, ga je trikrat obhodil. Dotaknil se je debla, biló mu je, kakor da se je dotaknil živali v hlevu. Njegov gozd je bil najlepši. Ko je v njem pela žaga in so odmevale sekire, tega ni mogel mirno prenašati. Kadarkoli se je namenil v dolino, je zavil skozi gmajno. Dlje je bilo, a skozi gozd ni šel. Od takrat ga ni več videl. Le od daleč. Od njega je ostalo le nekaj mlade podrasti, srobot, robida in skale. Dà, gozd bo zopet zrasel, a kdaj? In kdo ve, če bo še kdaj stal v prejšnji krasoti.

Kdo ga bo dobil?

Tinac je ponudil. Kdo da več? V prvo...

Molk. Navzočni so se spogledali. Mežgon se je oglasil, zrasel je za petdesetak. Beloglavi kmet je z grozečim pogledom premeril Iskro. Le naj še enkrat bevskne tvoj psiček, pa bo tebi ostala puščoba, za katero se nihče ne poganja. To je pomagalo. Gozd je dobil Tinac.

Jernač se je dvignil in po prstih stopil v kamro.

Žena je ležala vznak, zapuščena, nekam zamišljena. Vprašujoče je premerila moža.

»Tinac je dobil gozd,« je povedal.

Mica se ni zgenila. Zdelo se je, da je bil njen duh daleč, daleč in se še ni povrnil. Morda ni mogla pojmiti, kako moža veseli, da je dobil gozd Tinac in ne kdo drugi.

Ne da bi še katero rekel, je Tone tiho odšel.

Že se je vršila dražba za njivici. Bili sta majhni, komaj vredni imena. Okrog je bila široka trata, na kateri je raslo nekaj sadnega

drevja. Gričar je imel le malo svoje zemlje. Če je hotel pridelati krompirja, je moral najemati njive pri kmetih. Z mehkim, plahim glasom je klical številke. Mežgon je dražil. Edini. Dokler mu Iskra ni dal znamenja z očesom. Gričar se je z nasmehom ozrl po ljudeh in se pomaknil v ozadje.

Tone zdaj ni stopil k ženi. Sedé na klopi se je bil za trenutek tako ves potopil v neko grenkost, da se je le medlo zavedal, kaj se godi okoli njega. O čem govorijo? Dà, zdaj je šlo za senožet.

Bila je v lepem svetu in tam je bilo hrastov in macesnov nič koliko. Iskra jih ni posekal, ker so mu bili od rok. Prve besede so padle, že je bilo jasno, da se bo vnel boj. Rupar je ponudil, a Obid je rasel, kakor da mu nič ni za denar.

Ljudje so se pomaknili bliže. Klavže je zlezel s plotu, vrgel ogorek cigarete na tla in ga pohodil.

Jernač je dvignil glavo, odprl usta in zijal, z vsem srcem je pomagal Ruparju. Da bi le oni ne dobil! Obid je bil ko divji. Za gozd mu ni bilo, saj je dala drv za silo tudi gmajna, tudi za njivici mu ni bilo, a taka hiša brez senožeti je ko človek brez desne roke. Poleg tega je šlo za sina. Rupar je izgubil smeh, z brezupnim pogledom je premeril ženo. Ta mu je pomignila z očmi. Še, še. Slednjič se je jezno namrdnila in pocuknila moža za rokav.

»V tretje!« Kladivo je udarilo.

Obid se je nasmehnil preko vsega obraza in pogledal sina.

Jernač je obsedel na klopi, kakor da ga je posekalo. Z dolgim, zmedenim pogledom se je ozrl po Andrejcu. Šimen je sedel na leseni kozi, tiščal roke v žepih in gledal Obida z rahlim zaničevanjem. Njegova zmaga nad Ruparjem ga ni strla. Zganil se je z vsem telesom, kakor da se pripravlja na pretep.

Na vrsti je bila hiša z vsemi pritklinami, z njivo pod hlevom, s sadovnjakom — skratka: vsa zemlja, ki je objemala grič in so jo oklepali plotovi in napol podrti zidovi.

Sprva je bilo vse tiho. Tudi Obid je molčal. Naj le kdo drugi prvi zine.

Šimen iz Grape se je nenadoma prestopil, potegnil hlače do pasu.

»Za tega tu,« je pokazal na Andrejca, »petdesetak več.«

»In petdeset,« je vrgel Obid.

Šimen ga ni pogledal, ni se zganil. Bil je ko steber. »In sto!« je zabobnelo.

Tako se je začelo. In petdeset! In sto! Sosedje so široko odpirali usta. Stvar je postajala zabavna, Obid je imel že senožet, kako naj pusti hišo? Šimen ni odnehal, kar po sto je rasel. Stal je, kakor da je v tla zabit. Kamor se je uprl, se je vse premaknilo; če je zdivjal, je tekla kri. Nič zato, če je potem sedel. Zdaj ni šlo več za Andrejca ne za Klavžeta, šlo je za to, kateri izmed obeh, ki sta gojila staro sovraštvo, bo zmagal. Obid je čutil, da so na tihem vsi proti njemu, ki ni bil domačin, in to mu je vlivalo novih moči.

»In sto!« je zaklical tudi on, kri mu je udarila v obraz. Pogledal je sina, ki si je vihal brkice in se poskusil smehljati.

»In sto!«

Obid si je otrl pot s čela in se obupano ozrl nekam v vrhove dreves. Ob misli na visoko vsoto ga je popuščala strast.

»V prvo, v drugo...« Gospod z velikim nosom je gledal na uro in štel minute. Obid je še vedno mislil. »V tretje!« Kladivo je udarilo.

»Počakajte!« je vzkliknil Obid.

Zasmejali so se mu, da se je osramočen umaknil.

Jernač je bil ves čas ko struna. Ko je padla odločitev, je nehote plosknil z dlanmi. Nato so mu roke ko mrtve obvisle ob telesu.

Tinica je toplo pogledovala Andrejca. Julika se je bila nekam trpko zamislila. Lojze ni mogel nikomur pogledati v oči. Zvijal je cigareto, roke so se mu tresle.

Ruparica je nagovarjala Obida, naj jima prepusti senožet. Kaj mu bo, ko nima hiše? »Pojdiva,« se je ta odhrkal in pomignil sinu. A ženski: »Saj se lahko po poti zgovorimo.« In so šli.

Na vrsto je prišla napol iztrebljena gmajna. Šimen jo je dobil po vzklicni ceni. Gospodje so vstajali od mize in pospravljali spise.

Jernača je popustila napetost, zopet se je zavedel samega sebe. Bil je končno brez doma. Nagnil je glavo in gledal Andrejca. Fant je lovil z očmi Juliko, ki je govorila laško z debelim komisarjem. Šimen se je s širokim smehom okrenil proti Jernaču. Ta se je dvignil, od čudne ganjenosti mu je iztegnil obe roki.

»Tako mi je dobro, da si ti dobil... tako mi je dobro... rajši ti kot kdo drugi...« se mu je tresel glas.

»Ne jaz, Andrejec...«

»Ti ali Andrejec, saj je vseeno... saj je vseeno...«

Dà, res, zanj je bilo vse eno. Tudi če bi bil hišo dobil Obid, bi mu moralo biti vseeno. Zanj je bila izgubljena, ne bi je mogel rešiti, četudi bi jo tiščal z vsemi kremplji. Toda nekaj je moral reči. Nenadoma je začel trepetati. Segel si je z roko na oči in odšel v hišo.

Povedal je ženi, kako se je zgodilo. Ni se ji upal pogledati v oči, iskal je pipo, ki je ni mogel najti.

»Šimen, to se pravi Andrejec,« je ponavljal. »Bolje, da je domačin, ne?«

Mica je imela okamenel obraz. V očeh izraz, kakor da so ji do tistega trenutka skrivali resnico, ki jo je šele tedaj izvedela.

Jernač jo je pogledal in obstal ko okamenel.

»Kaj pa ti je?«

»Tone,« se je bolnici porajal glas iz razbolene globine njene duše. »Jaz ne morem odtod... Nočem iz te hiše... ne morem...«

Tone je bil zadet kot od strele. Od globokega presenečenja mu je zastalo srce. Kaj pa je to? Nikoli mu ni kaj omenila. Kaj si je izmislila?

Žena pa ga je gledala z nespremenjenim izrazom v očeh. Kaj je njen mož vedel, kaj se je godilo v njeni duši! Svojih čuvstev nikoli ni

kazala. Bila je sirota, ta hiša je bil njen prvi dom. Oklenila se ga je z vsem srcem, ga ovila z vsemi vlakenci svojega življenja. Nikoli ni mislila, da ga bo morala še pred smrtjo zapustiti. Prodan je bil, a si tega ni resno jemala k srcu. Še je bila streha nad njo. Podmolkel občutek, da bo umrla v tuji hiši, kot se je v tuji hiši rodila, se ji je zdajci razgorel v plamen. Težko je hropla, v grlu jo je dušilo.

»Saj gremo v Čufrovo pajštvo,« je Jernač zacepetal, »saj tam je tudi dom... Vraga vendar!«

Mahal je z rokama, kakor da nekaj duši tudi njega in lovi sapo. To Mice ni pomirilo. Debele solze so ji vrele na lica.

»Ne, Tone,« je zahlipala. »Jaz bi rada tu umrla... Saj čutim, da ne bom več dolgo...«

»Kako si čudna!« je Tone obupno zastokal.

Iztaknil je pipo v žepu, a ni vedel, kaj bi z njo. Kakor da si ne zna svetovati, je gledal v ženo, ki se je davila. Ko so prodali, nobene ni zinila, do tistega trenutka je molčala. Če bi ne bila bolna in bi v njem samem ne bilo tako mehko, bi jo trdó oštel. Toda pod vplivom ženinih besed se je nenadoma tudi njemu zazdelo, da niti ene mirne minute ne bo mogel preživeti v tuji hiši. O, da, da!

Prestopil se je in pritisnil čelo na steno kot takrat, ko je bil izvedel o sinovi smrti. Ni jokal, le telo se mu je potresalo; neznane bolečine so mu stiskale srce. (Konec)

ANTON BREZNIK

O ČASNIKARSKI SLOVENŠČINI

3. Anton Tomšič

Tomšič je bil prvi urednik Slovenskega Naroda, katerega je urejeval od 2. aprila 1868, ko je začel list izhajati, do svoje smrti maja 1871. Z ustanovitvijo Slov. Naroda prenehajo vplivati Novice s svojim jezikom. Vodilno vlogo je na mah prevzel Slov. Narod, ki je kot prvi in dolgo časa najuglednejši slovenski dnevnik vodil pismeni jezik 50 let, t. j. do razpada Avstrije l. 1918. Jezik Slov. Naroda je vplival na vse druge časnike ter na umetnostni in znanstveni jezik tega časa.

Slov. Narod so ustanovili štajerski rodoljubi v Mariboru z odločnim jugoslovanskim programom. Med drugimi točkami programa poudarjajo: »Opravičene tirjatve slovanskih bratov v Avstriji, posebno svojih južnih sosedov Hrvatov in Srbov bomo zagovarjali in povdarjali z isto resnobo in živahnostjo, kakor lastne domače. Sploh ne bomo nikdar zgrešili, da je slovenski narod koleno velike slovanske družine in po svojih silah hočemo pripomoči, da se bolj in bolj širi du-

KRVAVEČE RANE

(Nadaljevanje)

Gospodje so odšli v krčmo. Sosedje so polagoma odhajali. Andrejca je zagrinjal občutek sreče in bridke negotovosti. Oziral se je za Juliko, ki je bila nekako pozabila nanj. Rad bi bil govoril z njo, a mu je bila na poti Tinica, ki se ni zgenila. Slednjič je odšla v vežo.

»Hiša je moja,« je začel brez ovinkov. »Kaj praviš?«

Julika ga je pogledala, kakor da ga ne razume in se čudi. Nato se je ozrla na pot, ki je vodila h krčmi. Ni si tajila: gospodje so ji prebudili preživ spomin na mesto. Ni se še do dna odločila, vendar je rekla:

»Kaj naj rečem? Nič.«

Okrenila se je in se odzibala za hišo.

Andrejec je prepadel strmela za njo, še palica v rokah mu je trepetala. Če bi bila hiša kamen, bi jo bil v tistem trenutku zgrabil in jo vrgel na gmajno, k vsem hudičem, tako mu je bilo v duši. Bil je tako zagrenjen in zmeden, da je le napol slišal strica, ki mu je nekaj žlevil.

»Pojdiva,« je izbleknil kot iz sanj.

»Ali si trap? Zdaj je čas!«

Pogledal je strica v široki, zdravi obraz. Ni mu odgovoril, le mislil je. Vse to mu je prenašlo prišlo. Juliko je bilo treba iztrgati iz srca, pokopati vsa čuvstva do nje. Potem... V teh občutkih in mislih ga je zmotil Jernač, ki je stopil iz hiše. Bil je ko pijan, plavaje z dolgima rokama je motovilil do njega.

»Andrejec,« ga je nagovoril z ubitim glasom, »tvoja je hiša, stori, kar ti drago. Pa bi te vendar prosil, da bi še ostali čez zimo. Ne zaradi mene,« je v obupni bolesti udaril z ного, »a Mica bi rada tu umrla...«

V svojem življenju je redko in težko prosil, rajši je trpel pomanjkanje. Zdajci bi se bil najrajši v tla pogreznil.

Andrejec je molčal. Šimen ga je trknil s komolcem, a fant — nič. Zazrl se je v Tinico, ki je bila v tistem trenutku stopila v hišo in se mu je nasmehnila. Bila je polna zdravja. Čuvstvo do Julike, ki ga je bila z eno besedo odbila, se je z muko sprevračalo v tiho mržnjo.

»To se bo že uredilo,« je rekel zamolklo Jernaču. »Zaradi tega se ne bomo sprli.«

»Saj sem vedel, da si fant, kar te je,« je vroče prihajalo iz moža.

Šimen jih je silil v hišo. Da se dodobra zgovorijo. Stopili so v izbo. Tinica jim je prinesla kruha in žganja. Pili so, a so bili nekam tihi. Andrejec je bil zamišljen, glava mu je klonila.

»No,« ga je opomnil Šimen.

»Seveda lahko ostanete,« je Andrejec dvignil glavo. »Ne le za to zimo, za vedno, do smrti...«

Vzelo mu je besedo, pogledal je strica in srknil žganje.

»Bom pa jaz povedal,« je Šimen položil pest na mizo. »Tinico snubi. Kaj, Tinica?« je pogledal dekle.

Dà, Tinica je tega pričakovala, a da bo prišlo tako naglo, si ni mislila. Kri ji je udarila v obraz, oči so se ji zasolzile. Ni mogla kaj reči ne prestat v izbi. Zasmejala se je in pobegnila v vežo.

Tu je našla Juliko. Stala je pred ognjiščem in trpko zamišljena strmela v ogenj. »Veš, da me snubi,« je v radosti bruhalo iz Tinice.

Julika je široko razprla veke. Drugače tudi z najmanjšim gibom ni izrazila svojega začudenja. Dà, Tinica je govorila resnico, o tem ni bilo dvoma. Ni ji zavidala Andrejca, zavidala ji je srečo. Hkrati je pomislila: morda nisem prav storila, da sem mu odrekla. A že se je porogala: tako naglo menja ljubezen? Ha!

»Pred četrto ure je snubil mene,« je vrgla zaničljivo. »Pa sem mu odrekla.«

In je odšla iz veže.

Tinica je pobledela, ko začarana je gledala za njo. Niti za trenutek ni podvomila, da je Julika govorila resnico. Saj je bila opazila, kako jo je ves dopoldan požiral z očmi.

Sedla je na ognjišče, položila roke v naročje in si grizla ustnice.

Jernač je bil medtem stopil k ženi. Njene oči so se bile umirile, a bila je bleda in je težko soplja.

»Ostanemo,« se je nagnil nad njo. »Andrejec je vprašal za Tinico. Ostaneva do smrti...«

Žena ga je sprva pogledala nerazumljivo, nato se je rahlo nasmehnila. Komaj vidno, grenko, kot se nasmihajo bolniki. Zaprla je veke, kakor da ji ni do spanja, rekla pa ni nobene.

Tone se je splazil iz kamre.

»To ste mi pravi,« se je obračal do Šimna in Andrejca. »Nihče mi kaj ne reče, a zdaj... Kdo bi si bil to mislil?«

»Za doto dobi vse, kar je v hiši,« je tipal Šimen.

»Vse. Lojze bo odnesel le toliko, kolikor gre v njegov nahrbtnik. Drugi so že dobili.«

Andrejec se je nestrpno oziral proti vratom.

»Poslednjo besedo ima Tinica.«

»Seveda jo ima,« je bil Jernač iz sebe ko otrok, ki je dobil novo igračo. »Saj jo tudi poreče. Kam pa je pobegnila?« je odprl vrata v vežo. »Tinica! Ali te bomo mar prosili?«

Tinica je še zmeraj sedela na ognjišču. Zdaj je dvignila obraz. Bila je navrhana grenkobe. Gledala je nekaj trenutkov, nato se je dvignila in stopila z očetom čez prag. Za vrati je obstala. Tresoča se je bliskala z očmi.

»No,« je zagolčal Jernač, »Da ali ne?«

»Ne,« je rekla trdo. »Ne maram mu biti za peto kolo.«

Dela si je roko na oči, zajokala in zbežala skozi vrata. Možje so se zavzeti spogledali. Andrejec je dobro razumel, tudi Šimnu se je medlo posvetilo. Le Jernač ni mogel razumeti. Stal je sredi izbe in odpiral usta.

Tako lepo je kazalo, izgubljena hiša se jim je zopet ponujala, a zdaj... Zgrabila ga je togota, cepetaje z nogama je klevsal v vežo.

Tinica je slonela na kuhinjski omari in ihtela.

»Tinica, kaj pa uganjaš, za vraga? To, kar počenjaš, je neumno,« je cepetal. »Zaradi tebe bomo morali iz hiše, a prej... hudirja vendar, Tinica!«

»Pustite me!« mu je pokazala objokani obraz. »Kaj mi to mar! Pustite me!«

Pobegnila je v podstrešnico in se tam zaklenila.

»Lepo kašo si skuhal,« je Šimen napravil široko kretnjo z roko. Prevrnil je kozarček žganja in ga je pobrisal z rokavom.

»Pojdiva!« se je dvignil Andrejec. Drugega ni mogel storiti.

»Ne vem, kaj jo je pičilo,« je zastokal Jernač, ki ju je srečal na vratih.

»Po toči je prepozno zvoniti,« je menil Šimen.

Jernač je pol v joku strmел za njima. Zdelo se mu je, da Andrejec še nikoli ni tako šepal. Sedel je na klop, nabasal pipo, a jo je pozabil prižgati. Ni si upal k ženi v kamro.

Ko je Julika zapustila Tinico, je počasi zavila v sadovnjak. V gosposkih čeveljčkih je previdno stopala po suhem listju, po solnčnih lisah, ki so ji bežale izpod nog in ji plezale po obleki.

V svojih mislih je bila kot v sanjah. Biló ji je, kakor da se z vsakim korakom bliža nekemu neznanemu cilju. V misli so se ji vpletali spomini na mladost. Prebujali so jih pogledi na drevje, na njivo pod hlevom, na skale in na grmovje. Vendar so ji bile podobe radosti in smehov že pobledle, ostale so nekje v megleni daljavi. Čutila je, kako se je bila v teh poslednjih letih oddaljila od doma. Šele nekaj ur je bila doma, a že je pogrešala ulic. Najbolje, da se odpelje že z večernim vlakom.

Vendar jo je misel na mesto navdajala z bridko negotovostjo; biló ji je, kakor da stopa po tenkem, hreščecem ledu. Pred njenimi očmi je stal človek, ki ji je bil nekdanj tako zelo tuj, a je zdaj vsak trenutek pomislila nanj. Zalezoval jo je pri vsakem koraku. Ali ga je res tako ljubila, da bi se mu brez pomisleka vrgla v naročje? Strašile so jo sence njenih nesrečnih sovrstnic. Toda bil je tako sladek, a hkrati tako nasilen — že je čutila omahovanje...

»Ah,« je vzdihnila in dvignila roke nad glavo.

Zagledala je Lojzeta. Ležal je vznak na rjavi trati, roke je držal pod tilnikom.

Po dražbi je bil izginil brez sledú, a tudi ni kdo vpraševal po njem. Ves čas je molčal, a nazadnje se mu je tako storilo pri srcu, da ni mogel več videti ljudi. Razganjali so ga podobni občutki kot pomladi, ko se je bil s praznim nahrbtnikom vrnil od meje domov.

Zdaj je strmел v skoraj gole veje, skozi katere je prodiralo solnce. Čutil se je tako strašno samotnega, kakor da je zašel na daljni poti. Ni bil navezan na dom ko oče, vendar mu je bilo nenadoma hudó ob misli,

da bo za vedno zapustil ta grič. Morda ga nikoli več ne bo videl. Kar se je zgodilo, se mu je zdelo neizogibno — vojna in njene posledice so dómu vsekale rane, ki so krvavele in jih ni bilo več mogoče zaceliti — vendar si je očital. Smilila se mu je mati. Tudi oče. Bog ve, kaj se zdaj godi v hiši? Bal se je stopiti v izbo.

Zaslišal je korake v listju, se zdrznil in se ozrl. Julika!

Nasmehnila se mu je in prisedla. Molk.

»Kaj razmišljaš?« ga je vprašala čez čas.

»Nič,« je zgenil z rameni.

Saj ni mogel povedati, če sama ne sluti. Gledal je v rogovile drevesa, ki so tvorile čudovite podobe.

»Veš, da me je Andrejec snubil,« se je poskusila zasmejati.

Lojze je okrenil glavo in jo je nekaj trenutkov strme gledal.

»Pa si mu odrekla?«

»Saj ga tako nič nimam rada.«

Težke veke so se ji zaprle. Lojze je molčal. Zdelo se mu je, da nima ničesar več pripomniti. Veje so se narahlo pozibavale v vetru. Preko solnca so se pomikali oblaki; bili so ko ovce, ki jih nevidni pastirji poganjajo z biči.

»Kaj deš na to?« je Julika pretrgala molk.

»Kaj naj rečem?« se je zgenil. »Če nimaš drugega fanta, bi ga vzela. Zaradi očeta in matere, ki jima je strašno težko. Ali imaš fanta?«

Ni mu odgovorila. Vesela bi bila, če bi ji bil rekel, da je prav storila. S tem bi potlačila rahel dvom, ki ji je vstajal v duši. Grenek izraz ji je ždel na ustnah, trgala je rjavo travo.

Tudi Lojze je molčal. Zatopil se je bil vase. Imel je deklé — še preden ji je bil utegnili razodeti, kako zelo jo ima rad, se je vrgla drugemu v naročje. Še zdaj jo je le nerad srečal. Morcbiti mu je bilo prav zaradi tega nekam lahko oditi od doma. Toda včasih je treba zatreti čuvstva v prilog okoliščinam, preko katerih ni mogoče... Ne! Stresnil je z glavo.

»Saj ti nisi za našo hišo,« je rekel.

»Zakaj ne?« se je začudila.

»Nisi. Ne za našo hišo ne za katero drugo. Vse preveč si že mestna. Mi vsi nismo, razen Tinice. Ne vem, zakaj — morda bi ne bili smeli iti z doma...«

Juliki je bilo dobro. Z nasmehom na obrazu je strmela v nasprotni hrib.

»Saj zdaj vpraša Tinico.«

Lojze se je dvignil na komolce. Gledala sta se, kakor da se nečemu čudita, in sta se smehljala.

Tistega dne se je Mici zelo poslabšalo. Težko je dihala, zdaj pa zdaj je jeknila, kakor da ji v bolečini zastaja srce. Julika bi bila najrajši takoj odšla, zaradi matere je ostala čez noč.

Tinica se ves čas ni prikazala iz svoje podstrešnice. Lojze je odšel na seno, Tone in Julika sta menjaje se bedela pri bolnici.

Ta je težko dočakala jutra. Za besede se ni več zmenila, kakor da več ne sliši ali je nobena stvar na svetu več ne zanima. Ko je nastala zora, so se ji oči začudene upirale na stene, a nato so ji obstale na možu.

»Po gospoda,« ji je zapiskalo iz prsi.

Jernač se je zamajal ko posekano drevo, a že se je zbral, stisnil čeljusti, ki so se mu tresle, in stopil na hlev. Zbudil je sina.

Čez nekaj minut je Lojze že tekel po klancu.

Julika je pospravljala izbo, pomila mizo in klopi. Tinica je vstala, se ropotaje mudila v veži in v hlevu, dolgo se nikomur ni prikazala pred oči. Bila je videti že pomirjena. Bledejša kot po navadi, po očeh se ji je poznalo, da je mnogo prejkala. Srečala sta se z očetom; nehote se je ustavila in ga je pogledala. Tako postaranega še ni videla. »Bog te presodi,« ji je rekel. Kaj drugega mu ni prišlo na misel.

»Bodite rajši tiho,« je vrgla in odšla.

Jernač je skomizgnil z rameni. Nato je stopil do okna, ga odprl in gledal na klanec. Še nikoli ni tako vroče molil kot v tistem trenutku. Poln je bil vseh misli, a ga niso motile, bile so tudi one ko prošnja do Boga. Da bi ga preložil iz te stiske in mu olajšal dušo. Dà, telesna bremena so mu bila stokrat lažja.

Zaslišal je zvonček, med drevjem je zagledal duhovnika. Trikrat se je udaril na prsi, nato se je dvignil.

»Julika, prižgi sveče!« je poklical.

Obred se je izvršil mirno, svečano. Tudi najbližji sosedje so bili prišli. Ko so domači ostali sami in je bila miza že pospravljena, se še niso upali glasno govoriti, kakor da v vonju po svečah in v solncu, ki je padalo v izbo, čutijo nemo pričujočnost nekega višjega bitja. Bolnica je bila mirna, vsa svetla v obraz. Gledala je nekam v svetle lise na stropu, komaj vidno se je smehljala. Nato je zaspala.

»Še bi ostala,« je rekel Jernač Juliki, ki se je odpravljala, da se odpelje z opoldanskim vlakom.

»Ne morem,« je rekla. »Ne bom budila matere.«

Stopila je v kamro. Ko se je vrnila, je imela objokane oči. Podala je roko očetu, ki se je nato okrenil in gledal skozi okno. Sestri sta za trenutek obstali, kakor da si hočeta nekaj reči, a sta bili brez glasu.

Tinica je obstala v veži, a ko je bila Julika že na klancu, je stopila pred hišo in se je pritisnila k zidu. Oprezovala je za Juliko, ki je zavila mimo Potokarja, ne da bi se ozrla proti Andrejčevi koči. V svetlomodri obleki se je pomikala čez polje in utonila v gozdu. Tinici se je glasen vzdih olajšanja izvil iz prsi.

Še je stala na mestu. Tako dolgo, da je zagledala Andrejca, ki je brkljal okoli kočice. Zdaj pa zdaj se je ozrl k Jernaču na grič, a že je umaknil pogled.

Odšla je v vežo, pomivala posodo, a je vsa gorela v nestrpnosti in negotovosti. Andrejec se ji je prikazoval tak, kot ga je videla v nočnih

mislih; od obraza mu je velo nekaj grozečega, a obenem sladkega. Ali ji je zameril? Ali bo razumel, da ni mogla drugače? Grenko se je namsehnila. Posoda ji je padla iz rok, ni mogla več prestati.

Spomnila se je na okleške, ki že od poletja leže na gmajni za Andrejčevo kočo. Obrisala si je roke v predpasnik, vzela koš in se je zmuznila od hiše. Po ovinku se je bližala Andrejcu, ki je stal ob plotu. Zdrznila se je — ali bo imela dovolj poguma?

Preteklo je nekaj minut, ko je Jernač stopil iz hiše. Pobral je pest hrušk, ki so venomer padale na tla, da bi jih kdo ne pohodil. Pogledal jih je in se spomnil, da niso več njegove. Kakor da so ga spekle v dlan, jih je vrgel na trato in si obrisal roko v hlače. Nehote se je ozrl čez pobočje, k Andrejcu.

Pogled mu je obstal, roka mu je legla nad oči — ne, saj se ne moti. Tam sta stala Tinica in Andrejec. Tinica s košem na hrbtu, a z roko na bradi kot vselej, kadar je bila v zadregi. Nekaj je živó dopovedovala. Andrejec je gledal nekam v drevje, se nerodno premaknil, roka mu je opisala krog v zraku.

Starec se je umaknil, da bi ga ne videli. Zavil je okoli hleva, pazil je, da ni stopal na tepke, ki so ležale v listju. »Presneta čecha,« je momljajal, »zmeraj naredi tako, ki bi jo človek najmanj pričakoval.« Oziral se je po pobočjih, cepetal od nestrpnosti, dokler ga ni znova prineslo na grič.

Andrejec in Tinica sta se držala za roko.

Stopilo mu je v grlo, da se je moral odhrkati. Šel je v izbo, pogledal bi bil v kamro, se ni upal, da bi ne zbudil Mice. Nabasal si je pipo, a jo je pozabil na klopi, že zopet je bil pred hišo.

Andrejec je bil izginil. Tinica je nesla okleške po klancu. Toliko casa se je vrtel na tnalih, da je dospela. Bila je nekam sijoča, skrivnostna.

»Po drva si šla?« je težko izrekel.

»Da.«

Molk.

»Pa z Andrejcem si govorila?« je iztisnil iz grla.

»Sem.« In je vrgla koš na tnalno. »Pred večerom pride k Vam,« je dostavila.

Odšla je v podstrešnico. Vsa se je potresala v hoji.

Jernaču se je meglilo pred očmi. Odkašljajal se je, nato je iskal pipo. Kje jo je pustil? V izbi jo je zagledal na klopi, a ni strpel na mestu.

Na tiho je odprl kamro, žena ga je pogledala.

»Saj sem si mislil, da spiš,« je stopil do postelje. »Pa veš, da je Tinica govorila z Andrejcem?«

»Ne,« je dahnila bolnica.

»Premislila si je,« je vzhičeno gorelo iz moža.

»Zdaj si lahko zadovoljen,« je bilo slišati skozi težko sapo.

»In ti — nisi?«

»Že. Pa jaz ne bom dolgo. Dobro mi je pa vendar, če pomislim ... dobro ...«

»O smrti molči,« je Jernač stopil do okna in zopet do postelje. »Saj boš živela, Mica. Zdaj je vse dobro, je že Bog hotel tako... je že Bog... No, vidiš, vidiš...« In ni vedel, kam bi z rokama, v obeh ga je žgalo. »Zdaj bova lahko... tu umrla... Vidiš...«

Bil je ves iz sebe. Vrnil se je v izbo.

Za mizo je sedel Lojze in se naslanjal na komolce. Solnčna lisa mu je bila svetla legla na obraz. Od prejšnjega dne ni zgrabil za kakšno delo; nestrpen, kakor da ne najde obstanka, je posedal okrog.

Zdaj je zrl v očeta, ki mu je pripovedoval o Tinici in o Andrejcu. Pokimal je, nobene ni rekel, kakor da ga to več ne zadeva in je v duhu že daleč od doma.

Jernač je bil malo razočaran.

»Pa ti, kdaj misliš odriniti?«

»Prej ko slej.« Potišano, s pogledom proti kamri: »Še nekaj dni bom počakal, če se le kaj zgodi... Tri dni, ne več...«

Oče je razumel. No, dà. Prižigal si je pipo, a mu je sproti ugašala. Lojze mu je umaknil pogled, se hrupno dvignil in se zazibal po izbi. Nato je stopil k oknu in nepremičen kazal očetu hrbet.

Jernač se mu je zagledal v široka pleča, v krepki tilnik. Ta — poslednji — čez dva ali tri dni odide čez mejo brez potnega lista, ne bo se več povrnil. Nikoli več se ne bosta videla. In nekoč so sedeli trije fantje tam za mizo... Družina se mu je razbila ko kaplja, ki kane na skalo.

Dvignil se je in obstal sredi izbe.

»Vse se je spremenilo, ves svet se je izmaličil,« je jeknil iz polne duše.

Lojze ni katere rekel ne se zgenil.

»Po koš stelje grem za kravo,« se je Jernaču tresel glas. »Če pride Andrejec, naj me počaka.«

Pred hišo je postal, si segel z roko na obraz in si obrisal lica. Glasno se je useknil. Vražja reč! Saj vendar ni ženska. Da bi se raztresel, je z očmi iskal senožet. Saj je skoraj oslepel. Le kot skozi meglo jo je videl; bila je vsa rjava, listje je že obletelo. Le pri kraju je bila senožet zelena. Kaj pa je tam? Rugar je gnal kravo na pašo. To se mu je mudilo. Res, to se mu je mudilo.